

IN MEMORIAM JACOBA ('KOOS') STEENDIJK-KUIJPERS

Op 2 september 2023 overleed Koos Steendijk, geboren te Amsterdam op 15 juni 1935. In de medisch-historische wereld was Koos een bekende verschijning: altijd aanwezig op medisch-historische bijeenkomsten en altijd bezig met onderzoek naar en schrijven over de onderwerpen die haar interesseerden. Ik leerde haar eind jaren zeventig kennen als trouwe bezoeker van het Medisch-Encyclopedisch Instituut te Amsterdam. Haar interesse voor het medische verleden van haar woonplaats Hoorn sloot daar nauw aan op het lopende onderzoek, wat onder meer resulteerde in haar studie over de Geneeskundige School (1980) en de pokkenvaccinatie te Hoorn (1981, 1982). In de bundel *Apotheek 'De Grootte Gaper'* (1983) toonde zij de volle breedte van haar interesses, die later werd toegespitst op de voltooiing van haar lijvige en gedegen proefschrift over de *Volksgezondheidszorg in de 16e en 17e eeuw te Hoorn*.

Na dit opus magnum verschoof de aandacht naar het terrein van de sportgeschiedenis, in het bijzonder naar

de rol van de vrouw in de sporthistorie. Wie Koos Steendijk heeft gekend weet met hoeveel passie zij zich op haar werk kon storten. In bibliotheken en archieven zocht zij naar literatuur en nieuwe bronnen. Zij voorzag zich van de boeken en tijdschriften die zij onder handbereik wilde hebben en ging langs beurzen en markten op zoek naar ansichtkaarten, affiches en allerlei historische voorwerpen die als illustratiemateriaal konden dienen. In de (voorlopige) bibliografie die hieronder is afgedrukt staan de onderzoeksresultaten die zij voor de drukpers gereedmaakte. Vooral de verbinding die zij legde tussen vrouwengeschiedenis en sportgeschiedenis verdient Koos Steendijk alle lof.

In de herinnering aan de 45 jaren dat ik haar heb gekend staat Koos Steendijk als een toonbeeld van ijver en volharding, altijd vrolijk, altijd met plannen voor verder onderzoek, en dat terwijl zij toch ook veel zorgen kende, niet in het minst over haar gezondheid die door suikerziekte werd bedreigd. Fietsen was voor haar niet alleen ontspanning, maar vooral ook inspanning om zo de energiehouding onder controle te houden. De afstanden die zij aflegde waren indrukwekkend: met de fiets in de trein kwam zij naar Zwolle, om vandaar op de fiets huiswaarts te keren. Vanuit het Trefpunt nam zij de fiets naar Kampen, en bij goed weer naar Zwolle, om vandaar via het spoor de terugreis te voltooien.

We gedenken Koos Steendijk als een gewaardeerde vertegenwoordiger van de medisch-historische gemeenschap, die met haar publicaties heeft bijgedragen tot de kennis van het medische verleden in Nederland.

Bibliografie van J. Steendijk-Kuijpers

- 'De geneeskundige school te Hoorn (1825-1865)', *Tijdschrift voor de geschiedenis der geneeskunde, natuurwetenschappen, wiskunde en techniek* 3 (1980) 49-73.
- 'De pokkenvaccinatie en de daarbij betrokken verdienstelijke geneesheren in West-Friesland', *West-Frieslands oud en nieuw* 48 (1981) 12-15.
- 'Een theatrum anatomicum te Hoorn', *Oud-Hoorn* 3 (1981) nr. 3, 53-54.
- 'Het Bedelaarsgesticht [in Hoorn]', *Oud-Hoorn* 3 (1981) nr. 1, 10-13.
- 'De Hoornse geneeskundige genootschappen en hun ijver ten aanzien van de vaccinatie', *Tijdschrift voor de geschiedenis der geneeskunde, natuurwetenschappen, wiskunde en techniek* 5 (1982) 105-114.
- 'De weeskinderenpassie te Hoorn in 1674', *Oud-Hoorn* 4 (1982) nr. 4, 93.
- Apotheek 'De Grootte Gaper' en andere artikelen uit de winkel van de 19de-eeuwse gezondheidszorg te Hoorn* (Amsterdam 1983).
- 'De Hoornse chirurgijns in de 16e en 17e eeuw', *Nederlands tijdschrift voor geneeskunde* 128 (1984) 96.
- 'De maatschappelijke positie van vroedvrouwen in vroeger eeuwen. Een beschouwing aan de hand van gegevens uit de stad Hoorn', *West-Frieslands oud en nieuw* 52 (1985) 32-40.
- 'Denis Papin (1647-1712) en de Papiniaanse Pot', *Voeding* 46 (1985) 58-62.
- Volksgesondheidszorg in de 16e en 17e eeuw te Hoorn. Een bijdrage tot de beeldvorming van sociaal-geneeskundige structuren in een stedelijke samenleving* (Rotterdam 1994).
- 'Kruidnagelen uit de Oost. Voor de smaak en voor de gezondheid', *Spiegel historiael* (1996) 298-303.
- 'Het succes van een dwaling. De hersen-schedelleer van Franz Joseph Gall (1758-1828) en de echo van de frenologie in Nederland', *Nederlands tijdschrift voor geneeskunde* 140 (1996) 2560-2564.
- Vrouwen-beweging. Medische en culturele aspecten van vrouwen in de sport, gezien in het kader van de sporthistorie (1880-1928)* (Rotterdam 1999).
- 'Vrouw-en-sport een eeuw geleden. Een feministisch dilemma: een terreinverkenning', *Historica* (2000).
- 75 jaar Jan Luiting Fonds. Publicaties over lichamelijke opvoeding en sport* (Zeist 2004).
- Vrouwenfiets: gender design* (deel 1 en 2) (z.pl. 2004).
- Elementen uit de vrouwen-sportgeschiedenis* (z.pl. 2005).
- Gymnastiek een volkszaak. Van spelen en springen naar schoolsport en zwaantje aan de ringen* (z.pl. 2005).
- 'Schoolgymnastiek: van start naar finish, zonder eindstreep', *De school anno, Vereniging van vrienden van het onderwijsmuseum* (2005).
- 'Van mannenkracht tot vrouwenpracht', *Lichamelijke Opvoeding* (2007).
- 'Huisvrouwengymnastiek, een succesformule van de KVLO (1, 2)', *Lichamelijke Opvoeding* (2010).
- 'Humor als katalysator in de geschiedenis van de vrouwensport', *Magazine voor geschiedenis en achtergronden van de sport* (2010).
- Op reis per rijwiel. De reis van Aletta Jacobs en C.V. Gerritsen door Engeland en Schotland (1898). Fiets-historisch en sociaal-historisch toegelicht* (z.pl. 2017).